

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้ให้คำจำกัดความว่าทรัพย์สินและบุคคลสิทธิว่ามีความหมายอย่างไร จึงต้องทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่าทรัพย์สิน (Real rights) ว่าหมายถึงสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน ส่วนบุคคลสิทธิ (Personal rights) หมายถึงสิทธิเหนือบุคคล

ทรัพย์สิน (Real rights) หมายถึงสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน คือสิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน เช่นกรรมสิทธิ์ สิทธิเก็บกิน สิทธิครอบครอง สิทธิจำนอง สิทธิจำนำ สิทธิยึดหน่วง ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ ส่วนลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรนั้น มีกฎหมายรับรู้ถึงสิทธิเหล่านี้จึงถือว่าเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง เมื่อสิทธิเหล่านี้มีกฎหมายก่อตั้งขึ้นจึงใช้ยื่นแก่บุคคลได้ทั่วไปไม่จำกัด เช่น เรามีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันหนึ่ง เราจะทำอะไรกับรถยนต์คันนั้นก็ได้อาจจะขายหรือยกให้ใคร หรือแม้แต่จะเอาไปทำลายเสียก็ได้ ถ้ามีใครมาขโมยรถยนต์ของเราไป เราก็มีสิทธิที่จะบังคับเอากลับคืนมาได้ด้วยตนเอง แต่ถ้ามีการโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นก็ต้องฟ้องร้องต่อศาล

ทรัพย์สินอาจมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างก็ได้ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และไม่จำเป็นว่าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเท่านั้นจึงจะมีทรัพย์สินในทรัพย์สินของตน บุคคลหนึ่งอาจจะมีสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่นก็ได้ เช่น สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน

บุคคลสิทธิ (Personal rights) คือสิทธิเหนือบุคคล ได้แก่ สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ ซึ่งอยู่ในรูปของสิทธิเรียกร้อง เช่น นายดำทำสัญญาจ้างนางสาวไพเราะมาร้องเพลงในงานวันเกิดตน ดังนี้เป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดบุคคลสิทธิต่างกัน ถ้านางสาวไพเราะไม่มาร้องเพลงให้นายดำ นายดำสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายตามสัญญาเท่านั้น หรือกรณีนายสีสัญญาจะขายรถยนต์ให้นายสม แต่ต่อมานายสีได้ขายรถยนต์คันนั้นให้นายสดไป แม้จะมีรถยนต์ซึ่งเป็นวัตถุก็ตาม แต่สัญญานี้เป็นเพียงสัญญาจะซื้อจะขาย ซึ่งเป็นเพียงบุคคลสิทธิบังคับกันได้ระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น ไม่ใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่จะก่อให้เกิดการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ทันทีที่ตกลงทำสัญญา

ข้อแตกต่างระหว่างบุคคลสิทธิและทรัพย์สิน

1. ทรัพย์สินมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน วัตถุแห่งสิทธิคือสิ่งที่รองรับบังคับแห่งสิทธินั้น เช่น นายแดงมีกรรมสิทธิ์ในปากกาด้ามหนึ่ง วัตถุแห่งสิทธิของทรัพย์สินก็คือปากกาด้ามนั้น

ส่วนบุคคลสิทธิมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำหรือการงดเว้นกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น สัญญาจ้างนางสาว ก. มาร้องเพลงในงานวันเกิด วัตถุแห่งสิทธิคือการร้องเพลงของนางสาว ก.

ทรัพย์สินนั้นย่อมตกติดไปกับวัตถุแห่งสิทธิเสมอ เช่น กรรมสิทธิ์ในปากกಾಯ่อมมีอยู่ และตกติดไปกับปากกาด้ามนั้นเสมอ ไม่ว่าปากกาด้ามนั้นจะถูกใครขโมยไป เจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมคงมีกรรมสิทธิ์ในปากกาด้ามนั้นอยู่เสมอ มีสิทธิที่จะเอากลับคืนมา และถึงแม้จะให้ใครยืมปากกาด้ามนั้นไป กรรมสิทธิ์ในปากกาด้ามนั้นคงมีอยู่ติดติดไปกับปากกานั้นเสมอ ส่วนบุคคลสิทธินั้นเมื่อผูกเฉพาะตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องในหนี้เท่านั้นที่จะกระทำหรืองดเว้นกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. ทรัพย์สินถือตั้งขึ้นด้วยอาศัยอำนาจกฎหมายเท่านั้น ซึ่งตามมาตรา 1298 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินทั้งหลายนั้น ท่านว่าจะก่อตั้งขึ้นได้แต่ด้วยอาศัยอำนาจในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิอาศัย การจำยอม ฯลฯ เพราะเหตุว่าทรัพย์สินให้ยื่นต่อบุคคลทั่วไปโดยไม่จำกัด และผู้ทรงทรัพย์สินสามารถบังคับเอาได้เองโดยผลการฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดเจนให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ ส่วนบุคคลสิทธินั้นเป็นสิทธิบังคับเฉพาะบุคคล จะบังคับเอาเองโดยผลการไม่ได้ ต้องฟ้องร้องต่อศาล ฉะนั้นบุคคลสิทธิจึงก่อตั้งได้ด้วยความสามารถของตนเอง คือก่อตั้งขึ้นด้วยนิติกรรม บุคคลจะทำสัญญากันในรูปแบบใดนอกเหนือจากบทบัญญัติเอกเทศสัญญาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ หรือเกิดขึ้นโดยนิติเหตุ เช่น ละเมิดก็ได้

3. ทรัพย์สินก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป เมื่อฝ่ายหนึ่งมีสิทธิอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องมีหน้าที่เกิดขึ้น ทรัพย์สินนั้นเมื่อเป็นสิทธิที่กฎหมายก่อตั้งขึ้นก็ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป หน้าที่นั้นคือดเว้นที่จะไม่ก้าวก่ายกับการใช้สิทธิใด ๆ ของผู้ทรงทรัพย์สิน ปล่อยให้ผู้ทรงทรัพย์สินดำรงอยู่ในฐานะเช่นนั้นโดยไม่ถูกผู้ใครบกรวน

ส่วนบุคคลสิทธินั้นก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะที่จะต้องกระทำ การหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามความผูกพันของตนที่ก่อให้เกิดขึ้นไม่ว่าจะโดยนิติกรรมหรือโดยนิติเหตุ

4. ต่างกันในการสิ้นสุดไปด้วยการไม่ใช้ ทรัพย์สินไม่อาจสิ้นสุดไปโดยการไม่ใช้คือ ทรัพย์สินมีลักษณะคงทนถาวร ไม่หมดสิ้นไปโดยการไม่ใช้ ไม่มีอายุความสิ้นสิทธิ เช่น ในเรื่องกรรมสิทธิ์ เรามีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงหนึ่ง แม้เราจะไม่ใช้อำนาจในการเป็นเจ้าของโดย

ทั้งที่ดินนั้นให้รกร้างให้เปล่าประโยชน์ เราก็ยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ นอกจากจะมีบุคคลอื่นเข้ามาครอบครองปรปักษ์ ตามมาตรา 1382 โดยบุคคลอื่นใช้อายุความได้สิทธิตามมาตรา 1382 แต่ไม่ได้หมายความว่าเราสิ้นสิทธิไปโดยการไม่ได้ใช้ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษ เช่นในเรื่องการจำยอมตามมาตรา 1399 บัญญัติว่า“การจำยอมนั้นถ้ามิได้ใช้ 10 ปี ท่านว่ายอมสิ้นไป” หรือในประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 6 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 16 กรณีที่บุคคลทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์ในที่ดินหรือปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่าตาม (1),(2) ให้อธิบดีกรมที่ดินมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลสั่งเพิกถอนกรรมสิทธิ์ได้ ซึ่งถือเป็นกฎหมายเฉพาะแม้เจ้าของที่ดินจะปล่อยปละละเลยให้เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 6 (1),(2) ก็ตาม แต่ถ้าศาลยังไม่สั่งเพิกถอน กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นก็ยังไม่สิ้นไป

ส่วนบุคคลสิทธินั้นอาจเสียสิทธิไปโดยการไม่ได้ใช้ บุคคลผู้ทรงสิทธิจำต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการใช้หรือสงวนสิทธินั้นไว้เสมอ ถ้าทิ้งไว้จนระยะเวลาล่วงเลยตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว กฎหมายก็จะไม่บังคับให้ตามสิทธินั้น คือสิ้นสิทธิไปโดยอายุความ คืออายุความเสียสิทธิซึ่งต่างกับอายุความได้สิทธิตามมาตรา 1382 อายุความเสียสิทธิตามมาตรา 193/9 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องใด ๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดสิทธิเรียกร้องนั้น เป็นอันขาดอายุความ” ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ในบรรพ 1 ลักษณะ 6 อายุความโดยทั่วไปมีกำหนด 10 ปี (มาตรา 193/30)